

“TË BUXHETOJMË PËR RININË ME RININË”

Bashkia Shijak

Kjo analizë u përgatit nga Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe të Rinjve, në emër të Rrjetit të Organizatave “Zëri i të Rinjve”, me mbështetjen e UNFPA-së.

Mars 2020

Autor:

Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe të Rinjve

© Aplikimet për leje për të shumëfishuar ose përkthyer pjesë nga ky publikim duhet të dërgohen në:

Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe të Rinjve
Rruga "Brigada e VIII", Pall. LID, K.1, Z.1, Tiranë, Shqipëri
Email: info@observator.org.al
Webmail: www.observator.org.al

Ky Publikim është realizuar nga UNFPA me ekspertizën e Observatorit për të Drejtat e Fëmijëve dhe të Rinjve (Observatori), në kuadër të projektit "Leave No One Behind" ("Askush të mos Mbetet Pas"), një Program i përbashkët i OKB-së i financuar nga Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC) dhe zbatuar nga katër agjensi të OKB: UNDP, UNFPA, UNICEF, dhe UN WOMEN në partneritet me Qeverinë Shqiptare. Ky projekt synon fuqizimin e personave vulnerabel në Shqipëri që të kenë akses të barabartë në shërbimet dhe mundësitë publike, të kenë një zë në vendimmarrjen publike, që ndikon në jetën e tyre dhe t'i kërkojnë llogari zyrtarëve publikë, duke i mbajtur përgjegjës për dështimet apo arritjet.

Një falenderim i shkon stafit të Bashkisë së Shijakut, që ka bashkëpunuar me Observatorin dhe ka mundësuar të dhënat ndër vite mbi aktivitetet dhe buxhetin e planifikuar për të rejtat dhe të rinjtë. Në veçanti, falenderojmë Z. Adrian Kokomani - Kryetar i Bashkisë Shijak, Znj. Daniela Deda – Punonjëse e Njësisë për Mbrojtjen e Fëmijëve në Bashkinë Shijak.

Përmbytja e këtij Publikimi është përgjegjësi e Observatorit, në emër të Rrjetit të Organizatave "Zëri i të Rinjve". Opinionet e shprehura këtu janë të autorit dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht opinionet e UNFPA-së, UN Albania apo SDC.

PËRSE BUXHETIMI “PËR RININË” DHE “ME RININË”?

Rinia në Shqipëri është pjesë e programit dhe politikave të qeverisë dhe citohet si grup prioritar në dokumenta të veçantë të hartuar për këtë qëllim. Ofrimi i një tërësie shërbimesh dhe informacionesh edukuese në fushën e shëndetësisë, arsimit, punësimit, zhvillimit ekonomik, kulturës, sportit, argëtimit, mjedisit e vullnetarizimit, si dhe angazhimi i rinisë në proceset planifikuese e vendimmarrëse, është domosdoshmëri¹. Këto shërbime mund dhe duhet të ofrohen kryesisht nga njësitë bazë të vetëqeverisjes vendore (bashkitë), të cilat janë më afër qytetar/eve dhe njohin më mirë nevojat e tyre.

Të rejtat dhe të rinjtë duhet të jenë pjesë e iniciativave planifikuese e zhvilluese të ndërmarra si në nivel qendror, ashtu edhe nga njësitë e vetëqeverisjes vendore, sidomos nga bashkitë.

Njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë detyra dhe kompetenca specifike për rininë, të diktuar nga ligje të ndryshme dhe plane strategjike kombëtare. Më poshtë **paraqiten kompetencat për rininë nga njësitë e vetëqeverisjes vendore:**

- Ligji 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”** si një nga ligjet bazë mbi të cilin organizojnë punën dhe funksionojnë njësitë e vetëqeverisjes vendore, ka të shprehur qartësisht detyrimin dhe përgjegjësinë për trajtimin me prioritet të rinisë. Konkretisht këto detyrime evidentohen në:
 - Nenin 3*, ku përcaktohet misioni i vetëqeverisjes vendore, në pikat d), dh) dhe f) sipas të cilave realizimi i shërbimeve duhet të bëhet në forma të përshtatshme, bazuar në nevojat e antar/eve të bashkësisë, në përputhje me standardet e kërkuara me ligj apo akte të tjera normative, si dhe përmes nxitjes efektive të pjesëmarrjes gjithëpërfshirëse të bashkësisë në qeverisjen vendore;
 - Nenin 23*, ku përcaktohen funksionet e bashkisë në fushën e infrastrukturës dhe shërbimeve publike (kryesisht në mirëmbajtjen e institucioneve arsimore apo zhvillimin e aktiviteteve edukuese e promovuese në fushën e shëndetësisë, etj);
 - Nenin 24*, ku përcaktohen funksionet e bashkisë në fushën e shërbimeve sociale;
 - Nenin 25*, ku përcaktohen funksionet e bashkisë në fushën e kulturës, sportit dhe shërbimeve argëtuese;
 - Nenin 26*, ku përcaktohen funksionet e bashkisë në fushën e mbrojtjes së mjedisit;
 - Nenin 28*, ku përcaktohen funksionet e bashkisë në fushën e zhvillimit ekonomik vendor;
 - Nenin 29*, ku përcaktohen funksionet e bashkisë në fushën e sigurisë publike.

Garantimi i pjesëmarrjes publike të grupeve të ndryshme shoqërore në procesin e vendimmarrjes shprehet qartësisht edhe në nenin 16 të këtij ligji, ku përcaktohet detyrimi për konsultime publike nga Njësitë e vetëqeverisjes vendore.

- Ligji 68/2017 “Për financat e vetëqeverisjes vendore”**, i cili në:

- Nenin 38*, pika 2 përcakton që pas finalizimit të projekt dokumentit të programit buxhetor afatmesëm

1. Fushat e mësipërme përbëjnë dhe thelbin e objektivave të përgjithshme të Planit Kombëtar të Veprimit për Rininë 2015-2020

të rishikuar, kryetari i njësisë së vetëqeverisjes vendore të marrë masa për publikimin e tij dhe më pas të organizojë seanca dëgjimore me komunitetin dhe grupet e interesit². Në këtë kuadër, bashkitë mund dhe duhet të mbështetin iniciativat planifikuese buxhetore për të rejtat dhe të rinjtë në linjë me nevojat e këtij grupi, duke u udhëhequr dhe zbatuar legjislacionin në fuqi dhe dokumentat kryesorë strategjikë të hartuar për këtë qëllim.

3. Ligji 75/2019 “Për rininë”, si një ligj bazë për mbrojtjen e të drejtave të të rinjve në mënyrë gjithëpërfshirëse, krijimin e kushteve të nevojshme për aktivizimin, pjesëmarrjen dhe mbështetjen e të rinjve, përcaktimin e funksioneve dhe kompetencave të institucioneve në nivel qendror dhe vendor, si dhe bashkëpunimin me organizatat që ushtrojnë veprimtari në fushën e rinisë. Kompetencat e njësisë së vetëqeverisjes vendore për rininë në këtë ligj përcaktohen në:

(i) *Nenin 5*, ku theksohet se njëسيا e qeverisjes vendore duhet të:

- Bashkëpunoj me Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë (MASR) për politikat, projektet e programet në fushën e rinisë;
- Kontriboj në ofrimin e veprimtarive për të rinjtë në bashkëpunim me MASR, institucione dhe autoritete të tjera vendore, duke përcaktuar standardet në ofrimin e veprimtarive rinore dhe punës me rininë.

(ii) *Nenin 7*, ku përcaktohen kompetencat specifike të njësisë së vetëqeverisjes vendore, si më konkretisht:

- Njësitë e vetëqeverisjes vendore, në përputhje me funksionet e tyre, hartojnë dhe zbatojnë politikat vendore në fushën e rinisë, si dhe janë përgjegjëse për:
 - pasqyrimin dhe respektimin e të drejtave të të rinjve, duke përcaktuar objektivat dhe prioritetet, si dhe të garantojnë zbatimin e tyre;
 - krijimin e këshillit vendor të rinisë;
 - organizimin dhe koordinimin e veprimtarive që synojnë arritjen e objektivave vendore në fushën e mbrojtjes dhe të fuqizimit të të rinjve;
 - organizimin dhe ofrimin e veprimtarive për të mbështetur mirëqenien dhe zhvillimin e të rinjve;
 - nxitjen e vullnetarizimit të të rinjve dhe edukimin joformal të tyre;
 - financimin e krijimit dhe të zhvillimit të infrastrukturës rinore dhe të hapësirave rinore të sigurta;
 - krijimin e strukturave administrative për çështjet e rinisë;
 - parashikimin, në buxhetet e tyre, të fondeve për realizimin progresiv të të drejtave të të rinjve për zhvillimin e projekteve, programeve dhe veprimtarive rinore;
 - mbledhjen, analizimin dhe raportimin e të dhënave, në bashkëpunim me institucionet e tjera, për situatën e të drejtave të të rinjve në territorin e tyre.
- Njësitë e vetëqeverisjes vendore mund të aplikojnë për t’u mbështetur nga programet kombëtare dhe ndërkombëtare për rininë, në përputhje me këtë ligj dhe aktet nënligjore në fuqi.
- Për zbatimin e detyrimeve të parashikuara në këtë nen, njësitë e vetëqeverisjes vendore mund të bashkëpunojnë me njëra-tjetrën nëpërmjet lidhjes së marrëveshjeve të përbashkëta, në përputhje me legjislacionin në fuqi për vetëqeverisjen vendore.

2. Ligji Nr. 68/2017 “Për financat e vetëqeverisjes vendore”, neni 38, pika 2, fq. 16

- Njësitë e vetëqeverisjes vendore bashkëpunojnë me organizatat për të rinjtë e organizatat rinore shqiptare në diasporë, për të mbajtur komunikimin me të rinjtë shqiptarë që janë larguar nga vendi për arsye studimesh ose të tjera, me qëllim angazhimin në aktivitetet që zhvillohen në Republikën e Shqipërisë.

(iii) Nenin 10, ku përcaktohet se:

- Këshilli vendor i rinisë është organ këshillimor, që funksionon pranë kryetarit të bashkisë. Këshilli vendor i rinisë ushtron kompetencat e mëposhtme:
 - këshillon njësitë e vetëqeverisjes vendore për drejtimin e politikave dhe planeve vendore për rininë;
 - vlerëson situatën e të rinjve dhe zbatimin e planeve dhe politikave rinore në nivel vendor;
 - propozon përmirësime të politikave vendore rinore, si dhe nismat që i përshtaten nevojave të të rinjve në territorin ku veprojnë;
 - bashkëpunon dhe shkëmben informacion me Këshillin Kombëtar të Rinisë.
- Këshilli vendor i rinisë kryesohet nga kryetari i bashkisë dhe përbëhet nga të paktën 4 deri në 6 anëtarë, ku të paktën gjysma e anëtarëve përfaqësojnë organizatat rinore dhe/ose për të rinjtë. Anëtarët e këshillit vendor të rinisë emërohen me urdhër të kryetarit të bashkisë.
- Kriteret, procedurat e përzgjedhjes së anëtarëve të këshillit vendor të rinisë, si dhe mënyra e organizimit dhe funksionimit të këshillit vendor të rinisë miratohen me vendim të këshillit bashkiak, duke i'u referuar, për aq sa është e mundur, kriterëve dhe procedurave të miratuara nga Këshilli i Ministrave për Këshillin Kombëtar të Rinisë.

4. Plani Kombëtar i Veprimit për Rininë (PKVR) 2015-2020, miratuar me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 383, datë 6 maj 2015, është një ndër dokumentat kryesorë që udhëheq punën e qeverisjes qendrore, si dhe të njëjtit të vetëqeverisjes vendore për veprime dhe masa për të rejtat dhe të rinjtë në Shqipëri. Qëllimi i këtij plani është zhvillimi dhe koordinimi i politikave ndërsektoriale rinore në edukim, punësim, shëndetësi e kulturë, si dhe forcimi i pjesëmarrjes së të rejave e të rinjve në jetën shoqërore dhe proceset vendimmarrëse. Misioni i Planit Kombëtar të Veprimit për Rininë 2015-2020 qartësisht evidenton nevojën për *“përmirësim të cilësisë së jetës së të rejave e të rinjve dhe forcim të statusit të tyre, përmes zhvillimit të më shumë mundësive në edukim, punësim, shëndetësi, kulturë, si dhe rritje të pjesëmarrjes së plotë të tyre në shoqëri dhe vendimmarrje.”*²³ Bazuar mbi këtë dokument strategjik, njësitë e vetëqeverisjes vendore duhet të hartojnë dhe zbatojnë planet e tyre të veprimit në nivel vendor, duke synuar përmbytjen e misionit dhe qëllimit të sipërcituar.

SI PARAQITET SITUATA NË BASHKINË SHIJAK?

Në planifikimet dhe ndërhyrjet në shërbim të komunitetit, pra përfshirë edhe rininë, Bashkia Shijak orientohet, veç të tjerash, përmes: (i) Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2015-2020 dhe (ii) Planit Social Vendor. Ndërsa

3. Plani Kombëtar i Veprimit për Rininë 2015-2020, fq.9

në terma buxhetorë, Bashkia Shijak vepron në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe përgatit Programin Buxhetor Afatmesëm, mbi bazën e të cilit, në përputhje me ligjin për financat e vetëqeverisjes vendore, bëhet dhe planifikimi buxhetor vjetor. Aktualisht Bashkia Shijak ka në zbatim Programin Buxhetor Afatmesëm 2018-2020.

Bazuar në informacionin e dhënë nga bashkia, situata në lidhje me të rejat dhe të rinjtë paraqitet si në vijim:

- Bashkia Shijak nuk ka një bazë të saktë të dhënash (databazë) në lidhje me numrin e të rejave dhe të rinjve në qytet dhe zonat rurale pjesë e territorit të bashkisë.
- Në Shijak ka gjithsej 2 (dy) shkolla të mesme në të cilat nuk ka psikolog dhe 13 shkolla të ciklit 9-vjeçar në të cilat ka gjithsej 2 psikolog. Në Bashkinë Shijak nuk ka shkolla profesionale, nuk ka universitet, nuk ka qendër rinore dhe është në funksionim 1 (një) qendër multi-funksionale.
- Në këtë Bashki nuk ka organizata lokale që veprojnë me një fokus të veçantë për rininë.
- **Nuk ekziston një Bord/ Këshill Rinor** në Bashki.
- **Nuk ekziston një plan sektorial për rininë** (që të bazohet dhe në Planin Kombëtar të Veprimit për Rininë).
- Në Planin Social Vendor të Bashkisë së Shijakut, kategoritë e parashikuara për një vemendje sociale nga ana e Bashkisë janë: personat me aftësi të kufizuara, familjet përfituese të ndihmës ekonomike, punëkërkuarit e papunë, fëmijët, viktimat e dhunës në familje, të moshuarit, familjet e pastreha. Pra sikurse evidentohet, **kategoria e të rinjve nuk është e përfshirë si një kategori më vete në Planin Social Vendor**, që kërkon angazhim profesional nga ana e Bashkisë, bazuar dhe në kompetencat që i'a dikton ligji.
- Në Planin Social Vendor, shërbimi shëndetësor është planifikuar si një zë i veçantë i përbërë nga 4 Qendra Shëndetësore (në Shijak, Maminas, Gjepalaj, Xhafzotaj). Megjithatë në Program Buxhetin Afatmesëm të Bashkisë Shijak nuk janë parashikuar fonde për ngritje të shërbimeve të reja të kujdesit shoqëror, përveç buxhetit të parashikuar për qendrën aktuale ditore për fëmijët me aftësi të kufizuara.
- Në vitet e fundit Bashkia Shijak ka hapur një program vullnetarizmi për aktivizimin e të rinjve nga shkollat e qytetit, i cili është në hapat e tij të para. Bashkia e Shijakut është në procesin e nënshkrimit të një Marrëveshje Bashkëpunimi 2 vjeçare me **Observatorin, në emër të rrjetit të organizatave “Zëri i të Rinjve”**, me qëllim mobilizimin, integrimin dhe fuqizimin e potencialeve të të rejave dhe të rinjve përmes shërbimeve ndërgjegjësuere, informuese, avokuese e lobuese, në fushat e edukimit, kujdesit, shëndetit dhe punësimit.
- Bashkia **nuk ka njësi apo punonjës të veçantë dedikuar për shëndetin publik dhe as njësi apo punonjës të veçantë dedikuar rinisë.**
- Sipas Programit Buxhetor Afatmesëm 2018-2020 në Bashkinë e Shijakut kategoria e të rinjve nuk është e buxhetuar në mënyrë direkte nëpërmjet aktiviteteve dhe programeve apo shërbimeve të caktuara. Të rinjtë janë përmendur vetëm në kategorinë e familjes dhe fëmijëve, në nënkategorinë e kujdesit social, duke perifrashuar *“Shërbime dhe mallra të ndryshme dhënë familjeve, të rinjve ose fëmijëve (qendra pushimi ose zbatimje)”*.
- Buxheti i bashkisë dedikuar indirekt për rininë **është pjesë e programeve buxhetore**, që paraqiten në tabelën në vijim:

Viti	Kategoria	Buxheti i planifikuar (Lekë) (c = a + b)	Shpenzime personeli (a)	Shpenzime korrente dhe Investime (b)	% që programi zë ndaj totalit të buxhetit
2018	Programi nr. 8 - Argëtimi, kultura dhe çështjet fetare a) Shërbimet rekreative dhe sportive b) Shërbimet kulturore	40,628,000 a) 34,593,000 b) 6,035,000	7,043,000 a) 4,530,000 b) 2,513,000	33,585,000 a) 30,063,000 b) 3,522,000	5%
	Programi nr. 9 – Arsimi a) Arsimi i mesëm	69,828,000 a) 17,486,000	49,075,000 a) 2,923,000	20,753,000 a) 14,563,000	8.90%
2019	Programi nr. 8 - Argëtimi, kultura dhe çështjet fetare a) Shërbimet rekreative dhe sportive b) Shërbimet kulturore	46,072,000 a) 41,310,000 b) 4,762,000	7,183,000 a) 4,621,000 b) 2,562,000	38,889,000 a) 36,689,000 b) 2,200,000	5%
	Programi nr. 9 – Arsimi a) Arsimi i mesëm	74,111,000 a) 21,454,000	49,071,000 a) 2,689,000	25,040,000 a) 18,765,000	8.1%
2020	Programi nr. 8 - Argëtimi, kultura dhe çështjet fetare a) Shërbimet rekreative dhe sportive b) Shërbimet kulturore	70,746,000 a) 65,931,000 b) 4,815,000	7,328,000 a) 4,713,000 b) 2,615,000	63,418,000 a) 61,218,000 b) 2,200,000	5.6%
	Programi nr. 9 – Arsimi a) Arsimi i mesëm	158,063,000 a) 19,428,000	50,053,000 a) 2,742,000	108,010,000 a) 16,686,000	12.7%

Sikurse shikohet nga të dhënat e tabelës së mësipërme:

- **Planifikimi i buxhetit për programin e argëtimit, kulturës dhe çështjeve fetare ka ardhur duke u rritur** nga viti 2018 në vitin 2020, ku ndërsa shpenzimet e personelit kanë mbetur të njëjta, shpenzimet korrente dhe investimet janë **dyfishuar**. Ndërkohë planifikimi i fondeve për këtë program, në raport me buxhetin e planifikuar për vitet 2018–2020, **ka ardhur duke u rritur me 0.6%** (nga 5% në vitin 2018 në 5.6% në vitin 2020).
- **Planifikimi i buxhetit për programin e arsimit ka ardhur duke u rritur** nga viti 2018 në vitin 2020, ku ndërsa shpenzimet e personelit kanë mbetur të njëjta, shpenzimet korrente dhe investimet janë **trëfishuar**. Ndërkohë planifikimi i fondeve për këtë program, në raport me buxhetin e planifikuar për vitet 2018–2020, **ka ardhur duke u rritur me 3.8%** (nga 8.9% në vitin 2018 në 12.7% në vitin 2020).
- Njoftimet e ndryshme mbi çështjet sociale, shëndetësore, arsimore etj pasqyrohen online në faqen e internetit të bashkisë së Shijakut: <http://www.shijak.gov.al/>. Në këtë faqe ndër të tjera në kategorinë e Programit të Transparencës, pasqyrohen informacione në lidhje shërbimet që ofron Bashkia, pjesëmarrjen e qytetarëve në vendimmarrje. Gjithashtu në kategorinë e Konsultimeve Publike ofrohet informacion nga ana e Bashkisë mbi llojet e konsultimeve publike që ofrohen nga kjo Bashki.
Në kategorinë e Aktiviteteve, Bashkia e Shijakut përditëson informacionet në lidhje me aktivitetet kulturore, artistike, argëtuese etj. Një vend i veçantë i është dedikuar dhe Këndit të BE-së duke hedhur dritë mbi informacionet e nevojshme për integrimin në Bashkimin Europian.
- Bashkia **nuk ka bërë ndonjë vlerësim/ anketim për të identifikuar nevojat dhe prioritetet** e të rejave dhe të rinjve në Shijak. Këshilli Bashkiak **nuk ka organizuar ndonjë seancë dëgjimore të veçantë për problemet e**

rinisë por të rejat dhe të rinjtë ftohen të jenë të pranishëm në seancat dëgjimore që organizohen në përgjithësi për problematikat e qytetit. Kur pyetet për rëndësinë e aktiviteteve me fokus shëndetin seksual e riprodhues, si dhe ato sensibilizuese për shëndetin dhe kujdesin shëndetësor, bashkia i vlerëson si aktivitete të rëndësishme, së bashku me: krijimin e Bordeve/ Këshillave konsultues të përbashkët ndërmjet bashkisë dhe organizatave rinore; pasjen e një manuali shpjegues për të rejat e të rinjtë për t'u njohur me të drejtat e tyre mbi shëndetin e kujdesin shëndetësor; shkëmbimin e eksperiencave mes të rejaeve e të rinjve nga bashki të ndryshme me ndërmjetësimin e drejtuesve vendorë, e të tjera.

Ndërkohë, nga një anketim i kryer nga UNFPA me ekspertizën e Observatorit, me 100 të reja e të rinj të bashkisë Shijak (62% vajza dhe 67% nga zonat rurale konkretisht nga Njësia Administrative Maminas), gjatë periudhës nëntor– dhjetor 2019, rezulton se:

- Afërsisht **1 në 5 të reja dhe të rinj** kanë dëgjuar se çfarë janë Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (Sustainable Development Goals - SDGs). **Shkolla** është burimi i vetëm i marrjes së këtij informacioni për të rejat dhe të rinjtë e zonave urbane dhe zonave rurale. Asnjë prej të rinjve të anketuar në zonat urbane dhe rurale nuk është shprehur se ka dëgjuar për SDGs nga familja, interneti, organizatat e shoqërisë civile apo televizioni.
- Vetëm **1% e të rejaeve dhe të rinjve të grupmoshës 15 – 18 vjeç** shprehen se **janë përfshirë pjesërisht në arritjen e SDG-ve**, ndërsa **gjithë pjesa tjetër** e të rinjve të grupmoshave të ndryshme shprehen se **nuk janë përfshirë**.
- **10% të rejaeve dhe të rinjve shprehen se nuk kanë marrë ndonjëherë informacion** mbi shëndetin seksual dhe riprodhues.
- **Shumica e të rejaeve dhe të rinjve (54%)** shprehen se informacioni i marrë në shkollë mbi shëndetin seksual dhe riprodhues është **pjesërisht i mjaftueshëm**. **Mbi 26% e të rejaeve dhe të rinjve në zonat urbane** shprehen se informacioni i marrë në shkollë mbi shëndetin seksual dhe riprodhues është **i mjaftueshëm**, përkundrajt **20% të të rejaeve dhe të rinjve në zonat rurale**. Shumica e të anketuarve që shprehen se informacioni i marrë është i pamjaftueshëm vijnë nga zonat rurale.
- **20% e të rejaeve dhe të rinjve në zonat rurale** dhe **10% e të rejaeve dhe të rinjve në zonat urbane flasin me prindërit** e tyre mbi çështjet e shëndetit seksual dhe riprodhues. 27% e të rejaeve dhe të rinjve në zonat rurale shprehen se **nuk mund** të flasin me prindërit e tyre mbi çështjet e shëndetit seksual dhe riprodhues. Shumica e të rinjve që janë shprehur në këtë mënyrë janë vajzat. Ndërkohë 16% e të rinjve nga zonat rurale shprehen se **prindërit nuk i'a lejojnë** të flasin mbi këtë tematikë.
- **1 në 3 të reja dhe të rinj** janë në dijeni të programeve/ prioriteteve të bashkisë (kryesisht vajzat në zonat urbane dhe rurale në masën 87%). Ndërsa grupi më pak i informuar janë djemtë nga zonat urbane në masën 9%.
- Shumica e të rejaeve dhe të rinjve (45% në zonat urbane dhe 69% në zonat rurale) shprehen se **nuk kanë marrë ndonjëherë pjesë në takimet** që bashkia ka zhvilluar me të rejat dhe të rinjtë për përcaktimin e prioriteteve të zhvillimit të zonës. Një pjesë e konsiderueshme (41% e të rinjve nga zonat rurale dhe 20% e të rinjve nga zonat urbane) janë shprehur se nuk janë në dijeni të këtyre takimeve. Portali online (për 41% të të rejaeve dhe të rinjve të zonave urbane), dhe njoftimet publike (për 49% të të rejaeve dhe të rinjve nga zonat rurale) janë mjetet më të përdorura për marrjen e informacionit nga bashkia. Broshurat mbeten gjithashtu mjete informuese të përdorura nga të rejat dhe të rinjtë.
- **Aktivitetet sociale, informuese, ndërgjegjësuere, argëtuese dhe sportive** janë programet më të preferuara që të rinjtë do të donin të përfitonin nga Bashkia e Shijakut. Me prioritet nga të rinjtë janë vlerësuar edhe shërbimet e mëposhtme: Laborator, kompjutera, salla leximi, sisteme ngrohje etj.

ÇFARË MUND TË PËRFSHIHET NË BUXHETIN E VITIT 2021 TË BASHKISË SHIJAK PËR RININË?

Bashkia Shijak, në përbushje të detyrimeve dhe përgjegjësi të saj për përmirësimin e situatës së të rejave dhe të rinjve të Shijakut, në zbatim të Ligjit 75/2019 "Për rininë", si dhe Planit Kombëtar të Veprimit për Rininë 2015-2020, mund të përfshijë në planifikimin buxhetor për vitin 2021 disa nga veprimet që përshkruhen në vijim:

QËLLIMI	VEPRIMI / PROJEKTI	KOHËZGJATJA	TREGUES	DETAJIME MBI ROLIN E BASHKISË
1. Nxitja dhe pjesëmarrja e të rejave dhe të rinjve në proceset dhe vendimarrjet demokratike	1.1. Krijimi i Këshillit Vendor të Rinisë, i parashikuar si një kompetencë e njësive të vetëqeverisjes vendore dhe në Ligjin 75/2019 "Për rininë" duke respektuar balancën gjinore si dhe përfaqësimin e të rejave dhe të rinjve nga grupe të pafavorizuara (persona me aftësi të kufizuara, minoriteti Rom, Egjiptjan, komuniteti LGBTI, etj).	– <i>Shtator 2020</i> Krijimi i Këshillit Vendor të Rinisë, i kryesuar nga kryetari i Bashkisë dhe me përbërjen e 4-6 anëtareve, ku të paktën gjysma e tyre të jenë përfaqësues të organizatave rinore dhe/ ose për të rinjtë. – <i>2020 - e në vijim:</i> Aktivizimi i këtij Këshilli në mbledhjet dhe proceset vendimarrëse të bashkisë.	– Lista e antarë/eve të Këshillit Vendor të Rinisë, publikuar në faqen e internetit të bashkisë Shijak. – Pjesëmarrja dhe diskutimi i tyre pasqyruar në proces-verbalet e mbledhjeve përkatëse.	Bashkia Shijak mer masa që Këshillin Vendor të Rinisë ta ketë të ngritur dhe aktiv gjatë vitit 2020.
	1.2. Përfshirja e dimensionit gjinor dhe rëndësisë së pjesëmarrjes së barabartë në përfaqësimin dhe jetën politike, në sesione për edukimin qytetar, në shkollat publike (të mesme)	Gjatë gjithë viteve 2020 - 2021	– Numri i aktiviteteve me fokus diskriminimin gjinor dhe përfshirjen e rinisë në vendimarrje, të organizuara nga bashkia në 2 shkollat e mesme të Bashkisë Shijak. – Numri i të rejave dhe të rinjve të pranishëm si dhe që japin mendim në mbledhjet e Këshillit Bashkiak apo seancat/ dëgjosat publike që organizon bashkia për çështje të ndryshme.	– Bashkia Shijak do të tregohet e kujdesshme në zgjedhjen e anëtarëve të Këshillit Vendor të Rinisë për të respektuar barazinë gjinore, si dhe do të organizojë aktivitete në lidhje me fokusin gjinor në bashkëpunim me shkollat e mesme të qytetit. – Bashkia Shijak organizon dëgjesa publike duke pasur në konsideratë respektimin e balancës gjinore.
	1.3. Takime sensibilizuese me të rejat e zonave rurale dhe urbane, si dhe me të rejat me aftësi të kufizuara, mbi rëndësinë e pjesëmarrjes së barabartë të tyre në procesin e votimit (individual e të lirë), në zgjedhjet vendore dhe qendrore.	Përgjatë viteve 2020-2021	– Numri i takimeve sensibilizuese të organizuara. – Numri i pjesëmarrës/eve disagreguar sipas zonave, moshës, aftësive dhe njësive administrative.	Bashkia Shijak të ketë në vëmendje realizimin e takimeve sensibilizuese me të rinjtë në zonat rurale dhe urbane lidhur me procesin e votimit.

QËLLIMI	VEPRIMI / PROJEKTI	KOHËZGJATJA	TREGUES	DETAJIME MBI ROLIN E BASHKISË
2. Nxitja e punësimit të të rejave dhe të rinjve përmes politikave efektive të tregut të punës	2.1. Vlerësimi i kërkesës së tregut të punës dhe traditës apo nevojave specifike të Shijakut, në lidhje me kurset e formimit profesional që mund të ofrohen në Bashkinë e Shijakut.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Raporti i vlerësimit të situatës. - Propozimet drejtuar Zyrsë Rajonale të Punësimit (ZRP) mbi kurset e reja të formimit profesional që duhet të hapen në Shijak. - Numri i kurseve të reja të hapura. 	Bashkia Shijak mund të luajë rolin e facilitatorit.
	2.2. Organizimi i takimeve sensibilizuese me të rejtat dhe të rinjtë mbi rëndësinë e ndjekjes së kurseve të formimit profesional të bazuara në nevojat dhe specifikat e zonës.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i takimeve të organizuara në shkolla. - Numri i të rejave dhe të rinjve pjesëmarrës/e në këto takime. - Numri i të rejave dhe të rinjve të regjistruar/a në kurset e formimit profesional. 	Në bashkëpunim me ZRP, Bashkia Shijak realizon aktivitete dhe panairë mbi rëndësinë e ndjekjes së kurseve të formimit profesional.
	2.3. Mbështetja e aktiviteteve që nxisin vetëpunësimin e të rejave dhe të rinjve nga zonat rurale.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i aktiviteteve vetëpunësuese të mbështetura. - Numri i të rejave dhe të rinjve të vetëpunësuar/a. 	Bashkia Shijak mund të mbështesë me grante ose incentive fiskale të rinjtë që vetëpunësohen në zonat rurale.
	2.4. Seminare informuese dhe trajnuese me nxënës/et e shkollave të mesme mbi rëndësinë e të sfiduarit të stereotipeve gjinore në punësim.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i seminareve të organizuara. - Lista e pjesëmarrës/eve disagreguar sipas seksit, moshës, klasës dhe njësive administrative. 	Bashkia Shijak mund të luajë rolin e facilitatorit.
	2.5. Panairi i ideve në kuadër të "Ditës Botërore të Aftësive të të rejave dhe të rinjve", bazuar në trajnimet e formimit profesional të ofruara mbi bazën e nevojave dhe karakteristikave të zonës.	15 Korrik 2020 15 Korrik 2021	<ul style="list-style-type: none"> - Panairi i organizuar në bashkëpunim me ZRP. - Numri i ideve të prezantuara. - Numri i të rejave dhe të rinjve pjesëmarrës/e. 	Bashkia Shijak mund të luajë rolin e facilitatorit.
	3. Nxitja e përfshirjes së të rejave dhe të rinjve në aktivitete mjedisore dhe turistike	3.1. Nxitja e pjesëmarrjes aktive të të rejave dhe të rinjve në hartimin dhe monitorimin e politikave mjedisore dhe turistike në nivel lokal.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i të rejave dhe të rinjve që marrin pjesë aktivisht në seancat e Këshillit Bashkiak, dëgjesat publike apo aktivitetet mbi mjedisin, turizmin të organizuara nga bashkia.

4. Për të rritur ndërgjegjësimin mbi rëndësinë e investimit në zhvillimin e aftësive të të rejave dhe të rinjve, Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara vendosi në Rezolutën A/RES/69/145 që data 15 Korrik të njihet si Dita Botërore e Aftësive të të rejave dhe të rinjve (World Youth Skills Day). Për më shumë informacion vizitoni faqen: <http://www.un.org/en/events/youthskillsday/index.shtml>

QËLLIMI	VEPRIMI / PROJEKTI	KOHËZGJATJA	TREGUES	DETAJIME MBI ROLIN E BASHKISË
	3.2. Aktivitete pastrimi, pyllëzimi, riciklimi, promovimi turizmi me qëllim rritjen e sensibilitetit të të rejave dhe të rinjve, si dhe komunitetit në tërësi mbi mbrojtjen e mjedisit.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i aktiviteteve sensibilizuese të organizuara. - Numri i aktiviteteve për promovimin e turizmit të organizuara. - Numri i pemëve të mbjella dhe sasia e plehrave të grumbulluara apo ricikluara. 	Kjo është në fokus të punës së Bashkisë.
	3.3. Aktivitete sensibilizuese mbi mjedisin dhe ndikimin e tij në shëndetin e gjeneratës së re.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i aktiviteteve të zhvilluara. - Numri i të rejave dhe të rinjve pjesëmarrës/e. 	Kjo është në fokus të punës së Bashkisë.
	3.4. Aktivitete me të rinjtë që janë larguar nga bashkia për arsye studimesh ose të tjera, me qëllim angazhimin e tyre në aktivitetet që promovojnë kulturën, turizmin dhe vlerat e bashkisë së Shijakut.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i aktiviteteve të zhvilluara. - Numri i të rejave dhe të rinjve pjesëmarrës/e. 	Bashkia Shijak vë theksin në bashkëpunimin me organizatat për të rinjtë e organizatat rinore shqiptare në diasporë për të mbajtur komunikimin me të rinjtë që janë larguar nga bashkia për arsye studimesh ose të tjera, në mënyrë që të promovojnë vlerat turistike dhe kulturore të Bashkisë përtej kufijve shqiptarë.
4. Nxitja e përfshirjes së të rejave dhe të rinjve në aktivitete artistike e kulturore	4.1. Mbështetje për grupet e reja rinore kulturore dhe artistike (këngë, teatër, animacione) të krijuara nga të rejtat dhe të rinjtë e shkollave të Shijakut dhe përfshirja e tyre në ngjarje apo festa të rëndësishme të qytetit.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i grupeve të reja rinore të mbështetura. - Numri i aktiviteteve të bashkisë në të cilat janë të ftuara dhe kanë performuar këto grupe rinore. 	Përfshirja e të rinjve në aktivitete artistike-kulturore.
	4.2. Promovimi i jetës artistike dhe kulturore përmes organizimit të aktiviteteve artistike-kulturore në zonat urbane dhe në zonat rurale.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> - Numri i aktiviteteve artistike-kulturore të organizuara me mbështetjen e bashkisë, në zonat urbane dhe rurale, me grupet rinore. 	Kjo është në fokus të punës së Bashkisë.

QËLLIMI	VEPRIMI / PROJEKTI	KOHËZGJATJA	TREGUES	DETAJIME MBI ROLIN E BASHKISË
	4.3. Programe sensibilizuese në mediat lokale mbi rëndësinë e pjesëmarrjes së barabartë të të rejave dhe të rinjve, vajzave dhe djemve në veprimtari sportive, artistike dhe kulturore, përfshirë edhe ato që tradicionalisht shihen si aktivitete kryesisht “femërore” ose “mashkullore”.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> – Numri i programeve të realizuara. – Përqindja e audiencës së arritur në varësi të shikueshmërisë televizive. 	Planifikimi i një sërë projektesh sportive nga Bashkia ku do t’u vihet theksi pjesëmarrjes së barazisë gjinore dhe promovimi i aktiviteteve të të rinjve.
5. Nxitja e përfshirjes së të rejave dhe të rinjve në aktivitete edukuese shëndetësore	5.1. Aktivitete që promovojnë një kulturë të hapur dhe të lirë rreth shëndetit seksual, për të ulur stigmatizmin dhe diskriminimin.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> – Numri i aktiviteteve të zhvilluara në shkollat e qytetit dhe në zonat rurale. – Numri i të rejave dhe të rinjve që marrin pjesë. 	Bashkia Shijak mund të luajë rolin e facilitatorit.
	5.2. Krijimi dhe mbështetja e grupeve të “edukatorëve bashkëmohatarë” (“peer education groups”) për nxitjen e organizimit të aktiviteteve edukuese shëndetësore mes të rejave dhe të rinjve në zonat rurale, si dhe në komunitetin Rom, Egjiptjan, LGBTI, etj.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> – Grupet e “edukatorëve bashkëmohatarë” të krijuara. – Numri i aktiviteteve të organizuara nga grupet e “edukatorëve bashkëmohatarë” me të rejtat dhe të rinjtë e zonave apo komuniteteve të caktuara. 	Bashkia Shijak mund të luajë rolin e facilitatorit.
	5.3. Konkurse mes dy shkollave të mesme mbi rolin e qeverisjes vendore në çështje të shëndetit seksual dhe riprodhues.	Gjatë ditëve dedikuar shëndetit përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> – Numri i aktiviteteve të zhvilluara në dy shkollat e mesme. – Numri i të rejave dhe të rinjve që marrin pjesë. 	Bashkia Shijak mund të luajë rolin e facilitatorit.
6. Nxitja e përfshirjes së të rejave dhe të rinjve në aktivitete për arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Qendrushëm (Sustainable Development Golas – SDGs)	6.1. Aktivitete informuese mbi SDG-të me qëllim njohjen e tyre dhe sensibilizimin e të rejave dhe të rinjve mbi rolin që mund dhe duhet të luajnë për përmirësimin e këtyre objektivave.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> – Numri i aktiviteteve me fokus SDG-të, të organizuara nga bashkia në bashkëpunim me Rrjetin e Organizatave “Zëri i të rinjve” dhe me dy shkollat e mesme të qytetit. 	Bashkia Shijak mund të luajë rolin e facilitatorit.
	6.2. Hartimi i planit të veprimeve për përfshirjen e të rejave dhe të rinjve në arritjen e SDG-ve. Zbatimi i planit të hartuar, duke ofruar mbështetjen e duhur financiare, infrastrukturore, etj.	Përgjatë viteve 2020-2021	<ul style="list-style-type: none"> – Dokumenti i Planit të Veprimeve për arritjen e SDG-ve përmes kontributit të të rejave dhe të rinjve. – Numri i iniciativave të financuara nga bashkia, për t’u zbatuar nga të rejtat dhe të rinjtë në kuadër të SDG-ve. 	Bashkia Shijak bashkëpunon me shkollat e mesme.

ÇFARË HAPASH DUHET TË HEDHË BASHKIA PARALELISHT ME PËRFSHIRJEN NË BUXHETIN E VITIT 2021 TË DISA PREJ VEPRIMEVE TË PROPOZUARA MË SIPËR?

- Të marrë masa për ngritjen e Këshillit Vendor të Rinisë në përbërjen e të cilit të ketë përfaqësim të barabartë jo vetëm në gjini, por edhe duke respektuar karakteristika të tjera të tilla si vendbanimi, moshë, etnia, nevojat e veçanta, orientimi seksual, etj.
- Të marrë masa të menjëhershme për të siguruar një bazë të saktë të dhënash (databazë) në lidhje me numrin e të rejave dhe të rinjve në qytet dhe zonat rurale pjesë e territorit të bashkisë, duke siguruar që kjo bazë të dhënash të përmbajë detaje mbi gjininë, moshën, nevojat e veçanta të tyre, etninë, etj.
- Të bashkëpunojë me Rrjetin e Organizatave “Zëri i të Rinjve” me qëllim ofrimin e modelit për nxitjen e krijimit të grupeve dhe shoqatave rinore, nga të rejat dhe të rinjtë e qytetit dhe të zonave rurale pjesë e territorit të bashkisë.
- Të organizojë sesione të hapura dhe dëgjesa publike me fokus të veçantë të rejat dhe të rinjtë dhe nevojat e tyre. Për të siguruar pjesëmarrjen në këto sesione e dëgjesa, të organizojë fillimisht takime të shkurtra informuese në shkollat e qytetit dhe të zonave rurale, ku të ftohen të rejat dhe të rinjtë të bëhen pjesë e dëgjesave që do të organizojë bashkia. Në këto takime duhet të paraqitet dhe kalendari i dëgjesave që mendohet të organizohen. Një kopje e këtij kalendari me datat, oraret dhe vendin e organizimit të këtyre dëgjesave, duhet të publikohet edhe në faqen e internetit të bashkisë.
- Të marrë masa për të caktuar një specialist/e që në përshkrimin e punës së tij/saj të ketë detyra që lidhen specifikisht me rininë dhe ndjekjen e prioriteteve të saj, si dhe një specialist/e që në përshkrimin e punës së tij/saj të ketë detyra që lidhen specifikisht me çështje të shëndetit.
- Të marrë masa që të koordinojë aktivitetet shëndetësore, edukuese e kulturore me prioritetet që lidhen me rininë në këto drejtime. Të mundësojë shkëmbime eksperiencash me bashki të tjera ku grupimet rinore janë më aktive.
- Të hartojë një plan veprimi lokal për rininë, ku të përmbliiden të gjitha veprimet e parashikuara në dokumenta të tjerë zhvillimorë të bashkisë, por edhe veprime të tjera të dosmosdoshme për adresimin e çështjeve rinore në fusha të ndryshme. Ky plan veprimi duhet të mbështetet në Ligjin 75/2019 “Për rininë”, Planin Kombëtar të Veprimit për Rininë 2015-2020 si dhe në Programin Buxhetor Afatmesëm 2018-2020 të Bashkisë Shijak (pjesë e këtyre veprimeve janë dhënë në tabelën më sipër me sugjerime për veprimet që duhet të përfshihen në buxhetin e vitit 2021 të bashkisë Shijak, me fokus rininë).
- Të marrë masa që në takimet dhe dëgjesat për përfundimin e buxhetit vjetor 2021, të sigurojë pjesëmarrjen e të rejave dhe të rinjve nga grupe të ndryshme (përfshirë edhe nga grupet e pafavorizuara si Romë, Egjiptjanë, PAK, LGBTI, etj). Bashkëpunimi me Rrjetin e Organizatave “Zëri i të Rinjve” është i domosdoshëm në këtë drejtim, sidomos për të siguruar pjesëmarrjen e të rejave dhe të rinjve nga grupet e ndryshme të sipërcituara, të rejave dhe të rinjve nga zonat rurale, etj.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

